

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Bağımlılıkla Mücadele Farkındalık Bilgilendirmeleri

İSLAM DİNİNİN BÜTÜN BAĞIMLILIK YAPICI DAVRANIŞ VE MADDELERE YAKLAŞIMI

Bağımlılık denilince akla ilk olarak alkol ve madde bağımlılığı gelir, oysa bireyin fiziksel, ruhsal, zihinsel, sosyal, finansal, davranışsal ve biyolojik varlığını olumsuz yönde derinden etkileyen, yıkıcı sonuçları bilinmesine rağmen vazgeçilemeyen belirli bir aktivite ya da madde kullanımına ilişkin alışkanlığa bağlı dürtülerin, tamamı gelmelidir. Bu dürtüler, beyindeki ödül-ceza mekanizmasını harekete geçiren dopamin, dopaminle birlikte norepinefrin, serotonin, ve endorfinler gibi maddelerin kişiye verdiği haz duygusunu (Canan, 2017), faal hale getirdiği için birey tarafından terk edilememekte ve bağımlılığa neden olmaktadır.

Bağımlılık uzmanlar tarafından genelde iki şekilde incelenir:

1-Madde bağımlılığı: sigara, alkol ve uçucu, uyarıcı, uyuşturucu tüm maddeleri kapsamaktadır.

2-Davranışsal bağımlılık: alış-veriş bağımlılığı, kumar ve oyun bağımlılığı, yeme bağımlılığı (obezite), video oyunları bağımlılığı ya da teknoloji bağımlılığı, internet bağımlılığı kapsamında internet kullanımına bağlı olarak oyun ve sosyal medya bağımlılığı veya dijital bağımlılık, cinsel tatmine ilişkin davranışlar (seks, porno) ve egzersiz bağımlılığı gibi davranışlardır (Gürsu, 2018; Uzbay, 2018).

Hz. Peygamber'in "*Her kim canını (nefsini) müdafaa uğrunda öldürülürse şehittir, kim Allah'ın dinine yardım ve onu muhafaza uğrunda öldürülürse şehittir. Kim malını koruma uğrunda öldürülürse şehittir. Kim ailesini koruma uğruna öldürülürse şehittir*" (Tirmizi, Sünen, Diyet, 22) sözü, İslam dininin özünü oluşturan makasid-i diniye veya zarurat-ı hamse (dinin amaçları, dinin vacipleri ya da dinin beş konuda gerekliliği) şeklinde formüle edilmiş prensibidir. İslam'da zarurat-ı hamse kapsamında; akli, canı, dini, malı ve nesli muhafaza etmek, korunması gereken beş temel esastır. Bu temel esasların korunması için, insan hayatını doğrudan veya dolaylı olarak tehdit eden her türlü davranış ve alışkanlık, her türlü yiyecek-içecek ve uçucular dinimizce yasaklanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de "*Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz*" (Maide, 90) ayeti hem madde bağımlılığının hem de davranış bağımlılığının tiksindirici olduğuna vurgu yapmaktadır. Ayetin devamında "*Şüphesiz şeytan, içki ve kumar yoluyla aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?*" (Maide, 91) diyerek, inananların bilinçli bir şekilde ve iradelerini kullanarak bu şeytan işi iğrenç şeylerden uzaklaşmalarının gerektiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca ayette bağımlılığın, sosyal ilişkileri bozduğu insanların arasına kin ve düşmanlık soktuğu, Allah'ı anmayı ve dini vecibeleri yerine getirmeyi engellediği de açıklanmaktadır.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Bağımlılıkla Mücadele Farkındalık Bilgilendirmeleri

Hız. Peygamber'in yaşadığı dönemde, günümüzdeki kadar bağımlılık yapıcı madde çeşitliliği ve bağımlılığın davranışsal türleri yoktu. Ancak Kur'an'da ve sünnette hem içkiyi (madde kullanımını) hem de kumarı (davranışsal bağımlılığı) ifade etmek için kullanılan kavramların beden, zihnen/bilişsel, psikolojik ve sosyolojik olarak insanları negatif etkilemelerinden dolayı yasaklanmıştır. Çağımızdaki bağımlılık türlerinin ise, ismi ve mahiyeti ne olursa olsun bireyler üzerinde ciddi tahribat yaparak, derin ve tehlikeli sonuçlara yol açtığından dolayı haram kapsamındadır.

Maide suresindeki ayette geçen "hamr" kelimesi, şarap olarak bilinen içkidir. Ancak "hamr" kavramının anlamı; örtmek, akli melekelerin kullanılmasına engel olacak şekilde, akli bertaraf etmesidir ve bundan dolayı bütün alkollü içecekler haramdır (Baktır, 2000). Hız. Peygamber'in "Sarhoş eden her şey içkidir, her içki de haramdır" (Müslim, Eşribe, 74) ve "Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır" (Tirmizi, Eşribe, 3) sözleri, vücuda ne şekilde alınırsa alınsın ister uyuşturucu bazında ister alkollü içkiler bazında olsun aklın fonksiyonlarını felce uğrattığı için hepsi haramdır. Hız. Peygamber "İçki her kötülüğün anahtarıdır" (İbni Mace, Eşribe, 1) diyerek, bağımlılığın vahametini vurgulamıştır. "Allah'a ve ahiret gününe inanan asla içki içilen sofrada oturmasın" (İbni Hanbel, I, 20) sözü ile de inananların kötülük ortamlarında bile bulunmasının doğru olmadığına dikkat çekmiştir. Hatta Hız. Peygamber'in "Ben lanetçi olarak gönderilmedim" sözüne rağmen, insanları zehirleyen ve hem bireysel hem ailesel hem de toplumsal pek çok zararı olan içki için "Allah şaraba, onu içene, servis edene, satana, alana, yapana, yaptırana, taşıyana, taşıtana lanet etsin" (Ebu Davud, Eşribe, 2) diyerek, bu konuda son noktayı koymuştur.

Kur'an ve Sünnette kumar için kullanılan kavram meysir'dir. İslamiyet öncesi Arap toplumunda hem eğlence hem de kazanç aracı olarak yaygın bir oyun olan "meysir" haksız kazanç yollarının en meşhurlarından olup, Kur'an ve sünnette yasaklanmıştır (Fehd, 2004). İslam'da kumar oynamak, kumar neticesinde para kazanmak çok sert bir şekilde kınanmıştır. Kumara giden tüm yollar kapatılmış, kumar araç ve gereçlerinin evlerde bulundurulması da hoş karşılanmamıştır. Kur'an ve hadislerde kumar, kumardan elde edilen kazanç ve kumar olma ihtimali bulunan oyun ve eğlence türleri yasaklanırken kumarı özendirici, teşvik edici söylem ve davranışlar da hoş karşılanmamıştır. Hız. Peygamber: "...Kim arkadaşına, 'Gel seninle kumar oynayalım.' derse (harama ön ayak olduğu için pişman olup) derhal sadaka versin" buyurmuş, böylece kumara davet etmenin dahi yaptırımına işaret etmiştir (Buhari, tefsir).

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Bağımlılıkla Mücadele Farkındalık Bilgilendirmeleri

Sonuç olarak Kur'an ve sünnette içki ve kumar (madde ve davranışsal bağımlılıklar) birlikte zikredilerek yasaklanmıştır. Ayet, "içki ve kumar yoluyla" diyerek, iki kötü alışkanlığın birbirini besleyen yönüne dikkat çektiği gibi bunların fertlerin psikolojik ve fizyolojik dengelerini bozup, akıl ve ruh sağlıklarını tehdit edip ve sosyal ilişkilerine zarar verdiğini belirtmektedir. Oysa Kur'an'da, insanın en güzel şekilde yaratıldığı (Tin, 4) açıklanmaktadır. Bu güzel yaratılışın bozulmaması için, kişiye dini açıdan birtakım sorumluluklar yüklenmiştir. Bunların başında akli korumak ve kullanmak gelmektedir. Kur'an'da pek çok ayette, aklın kullanılmasına (Bakara, Maide, En'am, Yusuf, Ra'd, vs.) vurgu yapılır. Bu çerçevede; Kur'an ve Hz. Peygamber'in hadislerinde aklın fonksiyonlarının sağlıklı bir şekilde kullanılmasına engel olan tüm bağımlılık yapıcı maddeler, davranışlar yasak ve haramdır.

KAYNAKÇA

- Baktır, M. (2000). İçki. (458-462). TDVİA.
Fehd, T. (2004). Kumar. (509-510). TDVİA.
Gürsu, O. (2018). Bağımlılık ve Din -Nöropsikolojik Bir Yaklaşım, İstanbul: Dem Yayınları.
Kur'an-ı Kerim.
Kütüb-i Tis'a.
Canan, S. (2017). Beynin Sırları, (32. bs.). İstanbul: Destek Yayınları.
Uzbay, T. (2018). Hazdan Bağımlılığa, İstanbul: Destek Yayınları.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu